

IGANDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAIKO ETA GUIPUZKOAKO EUSKERAZ EGUINA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1902-ko Abendua-ren
7.ºEuskalerrrian, iru peseta urtean.—Erdalerrrian, sei peseta urtean.
Guei Bakocha, Chakur chiki bat.1902-ko Abendua-ren
7.º

IBAIZABAL-en Echea: Bilbon—Dendari Kalean (Calle de la Tendería) 19—Jaun José Astuy-renean.
Eskutitz edo karta guztiak zuzendu beitez artezkariaren echera: Tívoli, letra B, 2.º derecha.

AMA BIRJINA KONTZEZIOKOARI

Mancharik gabe sortua zera
Eder ederrik guzia,
Ezin aspertuz Jainkoa bera
Issurtzen zukan grazia.

1

Esan al baino gueiago zera
Guzi-guzia ederra,
Ederra baino ere gueiago
Edertasuna berbera;
Ederragorik ezin diteke
Sortu beguien aurrera,
Zuri beguira choro eguiñik
Asperten ere ez guera.

Mancharik gabe....

2

Lurrean ezta zure antzeko
Lorerik duan jardiñik,
Ez eta ere Jaunaz ostean
Zeruan zure berdiñik,
Zure lekuan jartzeko ezin
Arki diteke ordainik,
Argatik zaude ango Erreguñ
Jainkoak berak eguiñik

Mancharik gabe....

3

Edertasunez zure berdiñik
Ezin diteke ikusi,
Eder guziak zure ondoan
Ematen dute ichusi;
Zure arguiak deabrua ere
Bialdutzen du iguesi,
Zure anparu azpian degu,
Ama maitea, nai bizi.

Mancharik gabe....

4

Eguzkia da zure jantzia
Izarrak zure korua,
Oiekiñ Jaunak nai izan dizu
Apaindu zure burua;
Arguitasunez ederturikan
Dago zure ingurua,
Zeruan bertan, Ama maitea,
Zera zeruen zerua.

Mancharik gabe....

5

Birtute danak lore dirala
Bada bat danen loria,
Kastidadeko lirio eder
Dana birjiñen gloria;
Guk amorio dana daukagu
Ama, zuretzat gordia;
Izan zaite zu, birtute ontan
Beti anparu guria.

Mancharik gabe....

6

Adanen ume jaio guernok
Mundura larru gorrian,
Esperantzarik zukan bestetan
Eztegu emen lurrian;
Lagun zaiguzu maite zaitzagun
Ondo bizitza gurian,
Eta laztandu betikotasun
Guzian guero glorian.

Mancharik gabe....

P. M.

ROMANONES-en jakituria

Ministro au anketatik errena dala
badakigu, eta dotriñearen ganean
emon daben aginduan aguiñi dau,
burutik askozaz dala errenagoa; bada
agindu orren berbaurrean diño:

Gaztelako izkuntzeaz zabaldu guen-
duen Ameriketako gure fedea te gure
aurreratasuna.

España-ko ministro jaun batek ze-
lan dakian bere Dierriko kondaira
edo historia, orainche ikusiko dozue,
irakurle maiteak.

Karlos, Españako lenengokoak eta
Alemaniano 5-karrenak, agindu
eban Ameriketako indioai erdere
irakasteko, baiña bakarrik *naia* edo
borondatea eukeenai, ez beste inori.
Gaurko ministroak nai-ta-naiez ira-
kasteko aginduko eban. Karlos erre-
gue andia, ministro *liberal* au baino
liberalagoa zirudian.

Baiña Felipe II-garrenak eta Feli-
pe III-garrenak, aren seme ta llobea,
obeto ezaguturik indioen izakera ta
bear-izanak, aginduten dabe onei
dotriñea irakatsi daiola euren izkun-
tzan, ez gaztelarrez.

«Biderik bearrena Kristiñan dotri-
ñea irakatsi ta adierazoteko, ta aba-
deak Sakramentuak emoteko, da in-
dioen berbetak jakitea» (1).

Egui argui onetan oiña jarriarik
Felipe II-garrenak agindu eban ikas-
lekuak edo *cátedrak* sortu zeitezela
Mejico, *Quito*, ta ango beste uri andie-
tako ikasteche-nagusi edo *Universi-
dade*-etan, bertako izkuntzak irakas-
teko, esanaz:

«Gure Indietako Lenapezpiku ta
Apezpikuai erregutu ta esaten deutse-
gu, eztaioela laketu prailleai dotriñea

(1) La inteligencia de la lengua general de los indios es el medio más necesario para la explicación y enseñanza de la doctrina cristiana, y que los sacerdotes les administren los Santos Sacramentos.

irakastea edo arima-zain izatea, au-
rreltik aztertuta ta jakin barik, bai eu-
ren Apezpikuaren bidez edo bai ata-
rako izentauriko guizonen bidez, ia
naikoa direan eguinbide orretarako
eta ia dakien Indioen bertelea, zein-
tzuei dotriñea irakatsi ta Sakramen-
tuak emon bear deutzeezan... eta aguin-
du au gorde daitela dotriña irakas-
leak komentuetako Nagusiak badira
be, ta eztaioela ontzat artu ezetako
achakirik...» (1).

Eta Felipe III-garrenak bide berea
jarraituaz, ziñoan:

«Aginduten dogu, eztaioela izan
dotriña-irakaslea, irakatsi bear dituen
Indioen berbetela eztaioela prailleik;
eta orretarako Indietara errotan di-
reanak, ardura andiz ikasi daitela...» (2).

Agindu oneek, eta beste askok,
zeintzuetan esaten zan Indioen legue
ta ekanduk gordeteko sartu eben an
fedea ta aurreratasuna, ez Ministro
errenak diñoan leguez. Gaztelako iz-
kuntzearen bidez eta guichiago Gaz-
telarrak gaur erakusten dabeen go-
gorkerien bidez.

Eta inok esango leuke! berreun ur-
te gueroago Ameriketako Dierriak
España-ren kontra jagui zireanean,
gnortzuk izan zirean zintzoak? In-
dioak, gaztelarrez berbetan ezekie-
nak, euren ekandu ta berbetela gorde
ebanak, arehek lagunduten eutseen
Españako gudarozte edo *ejercito*-ai;
gaztelarrez berba eguiten ebanak, es-
pañatarren semeak, edo beintzat one-
en jatorrikoak, zirean gaiztoenak eta
gorrotorik gueien erakusten ebanak.

Kondaira edo historia Dierrien bi-
zitzarako irakaslea edo maissua dala
esaten dabe guztiak, eta alan da; bai-
ña ez emen, nun daukaguzan aguin-
du-leku nagusietan Romanones lango
buru chorokillak.

BLOA.

(1) Rogamos y encargamos á los Arzobispos y Obispos de nuestras Indias que á ningún religioso permitan entrar á ejercer oficio de cura ó de doctrinero sin ser primero examinado y aprobado por los preladados diocesanos ó por las personas que para este efecto nombraren así en cuanto á la suficiencia como en la lengua de los Indios á que han de doctrinar y administrar los Santos Sacramentos... lo cual se guarde inviolablemente aunque los religiosos doctrineros sean Superiores de las casas ó conventos donde habitan, y no se les admita excusa alguna...

(2) Ordenamos que ningún religioso pueda tener doctrina ni servir en ella sin saber la lengua de los naturales que hubieren de ser doctrinados... y los religiosos que se llevaren á las Indias para este Ministerio, lo aprendan con mucho cuidado.

En del onetan aitaruriko legueak dagoz, Recopilación de las leyes de los reinos de las Indias. Quinta edición corregida y aprobada por la Sala de Indias del Tribunal Supremo de Justicia. Madrid 1841 buruan daron liburuan.

ELURTEA

Beldurgarrik gau illun bat zan,
turmoi ots, aize chistuak,
odei tartetik argui eguiñaz
chimista pizkor sutsuak:
mendi ta borda tontorka ditu
zuritu elur oztuak
eta ikaraz bezela daude
izarrak eskutatuak

Baserri baten sukaldechoan
kriselluaren arguira,
senar emazte zerbait zarchoak
negarrez ikusten dira:
mantalen puntta eramaten du
andre tristiak beguira,
iñoiz jiriaz malkotan bere
senarra zegüen alkira

Onutsetan da bere gona motz
gorrisskarakiñ larrera,
neska sendua ariñ joaten zan
Munu chikiko aurrera:
illun aurrian kontentu eta
kantari beiak biltzera....
baña gau illun izuti artan
etzan agueri echera

Batetan zuta jarri eta du
artu kapelu zabala,
eta eskuan laguntzalletzat
urriz makilla duala
andre ssarrari laztan estu bat
eman eta beriala,
aiton zimela kanporatu da
gazte sendo bat bezala

Arizteguiko aldapa gora
aize, elurra gantikan,
guizona zuta laister zegüen
Munu mendian, goitikan:
irrintzi luze batez deitu du
koajez tontorretikan,
baña etzuen nork erantzunik
aize chistuak baizikan

Berriz irrintziz deitutzen dio
zoratu bear zaiola,
baña beizaien arrastorikan
eztu arkitzen inola;
elurra jasa bizi bizian
eroritzen zan ita nola!
illietako zuritasuna
gueiagotutzen ziola

Aritz senduak igarotu ta
bi arkaitz beltzen tartian,
gauza illun bat andik zaitu du

arrubi zulo batian;
bi malko lodi zediozkala
arkaitz bidea betian,
an arkitu du zoragarria
elurak erdi gordian

¡Bere alaba maitatia zan!
Neketan gora jasorik
eta gaisua ikusirikan
arkitzen zala bizirik,
bere kolkoko berotasuna
biotz berian josirik,
baserrihora jiratu ziran
pena ta pozez beterik

Asnasa estu larria eta
guziz ichura eharrian,
sartu ziraden aita alabak
beren baserri sarrarian;
andre ssar ona belaur igarrak
fedez jarririk lurrian,
errezatutzen zuben tristiak
Jaungoikoaren aurrian

—Zure negarrak eta neriak
estu saminak baziran,
¡o! andre ona, esan nezake
guziak bukatu ziran;
gure animen musu-laztanak
nola balsamuak diran,
ume atseguin zoragarria
sendatuko da seguiran

Gau illun artan zorion ura
zitzaianian aguertu,
guraso ssarren biotzak ¡o! zer
poza ote zuten artu:
pechu aietan eztitasuna
ainbesteraño zan sartu,
musu-laztanka zoratu naian
ezin ziraden aspertu

Guero arguitu zuben bezela
pozkiroz egun berria
ta ikusirik nesska mocharen
sosegu miragarria,
arin jaiki zan eguzkiare
zabaldutera arguia,
reiatillatik zuzen guelara
sartuaz bere beguia

Esker oneko ume leiala
irteten zana kantari,
nola biotzen sentimentuak
fede bizian kontari;
—zion—azitzen naizen bezela
nere guraso zarrari,
nik pagatuko diet kontentu
ugarituaz zor ori

Uste gabeko fortuna batez
aungoiko onaren bidez,
—zion—ume on gurasotiak
—ez naiz ezeren biarrez;
baña zeruak naiz oparotu
ontasun aundi ederrez,
gurasoakin nai det guzia;
guraso gabe ezer ez—

VICTORIANO IRAOLA.

GABEKO ESKOLAK

(JARRAIPENA)

IV

Barriro batu guinean eta esan eban
Alkateak:

—Emen lengo batzarrean aguertu

zirean gurariak adierazoten emon
deutsedaz aguintedunari, bere eskue-
tan ipini az guztioak firman guenduen
eskaria, eta erantzun dau eztagoala
beste biderik eskolea ipintea baino,
alanche nagusiagoak dirautsalako.
Ganera, presupuestoa bialdu dogu
Diputaziñora, gabeko eskolea euki-
teagaitik maissuari emon bear jakona
barik, eta andik be aguintu dabe
jarteko presupuestoan maissuaren sa-
ri ori. Alperrekoak dira ba gure es-
kabide ta aleguñak. Beste erri batzuk
be gu leguez gueratu dira gurari bar-
dinetan.

Batek esan eban:

—¿Eztabe esaten orretan, *viva el pueblo soberano?*

—¿Zer esan gura dau orrek? eran-
tzun eban beste batek.

—Erriak gura dabena eguin bear
dabeela aguintedunak.

—Orain dagozanak eztabe ori ira-
katsiko, bada emen ezaban inok gura
gabeko eskolarik, eta ori jakin dabe.

V

—¿Zetan gara Pepanton?

—Zeuk esango dozu, Joanpe.

—Entzun dodanez mutill asko da-
biz gabeko eskolara.

—Badakizu neure eche aurrean da-
goala eskolea, ta urteieran zarata an-
dia ateraten dabe.

—Aor ba.

—Bai, aurtzak orri barritan leguez
laster saillok edo arluok eroango di-
tue aurrera orrek.

—Eztakit zer esan gura deustazun.

—Mutillok orain asieran ugari ta
pozik dabizala, erderaz berez ikasten
dalakoan, baiña laster azportuko di-
reala, ezagutu daieenean ezin dabe-
la ezer ikasi errez eta orduan ezingo
ditu inok eskolara bialdu.

—¿Zelan ba?

—Esan deutsut bein baino sarriago.
Emengo eskolan maissuak eguiten
dabeen bearra dala,itsu euskalduna
erdaldun batek eskutik artu, eta onek
areri adierazotea leguez erri onetan
zelango gariak, soloak eta basoak
dagozan, zelangoak direan emengo
guizonak edo beste edozer gauza.
Dan ekinik andienaz be eleuskio ezer
aditu eraguingo, eta maissuaz ta ume-
akaz bardin jazoten da.

—¿Zelan ba?

—¿Ostera be! Erdaldunak esango
leuskio itsuari:—*¡Qué espectáculo tan hermoso presentan los trigos, las heredades y los montes. Los hombres de este pueblo son robustos.* ¿Ezer aditu
dozu eta adituko leuke itsuak?

—Ez itsuak ez nik, eta ¿zer esan
gura dau euskeraz?

—¿Zer ikusgarri ederrekoak dago-
zan garitzak, solo ta basoak! Emengo
guizonak sendoak dira.

—Orretara bai ¿eta umeena?

—Maizuak esan eta irakurri era-
guingo deutsuz umeai onelango gau-
zak: *Hay que amar a Dios sobre todas las cosas y al prójimo como a nosotros mismos; hay que respetar a los superiores.* ¿Ezer aditu dozu?

—Lengo lez gueratu naz.

—Esan gura dau: Jaungoikoa mai-
te izan bear dala gauza guztiak baino
gueiago, eta lagun-urkoa noberen bu-
rua leguez; nagusiari lotzea zor deu-
tsagula.

—Orduan mutillak eguingo dabe
umeak leguez; guk urietan erderazko
sermoia entzuten dogunean eguiten
doguna, aza zabalik egon eta gogait
eguin guichienaz eta urten sartu gui-
nean leguez.

—Guichi bat gora bera or ibilliko
da.

—Ez orrembeste, irakurten eta iz-
kribatuten be irakasten deutse ume-
ai ta.

—Bai, gure tellatutik jausten dan
euri ituinak be itossurako arriari zu-
loa eguiten deutso, baiña ez arguiñak
eguez.

—¿Zer esan gura dozu orregaz?

—Esan gura deutsut, jausten diran
ur tantak, urteak joan urteak etorri,
au da, nekez edo astiro eta eharro
eguiten deutseela zuloa arriari, eta
zulo ori arguiñ batek, bape dana ba-
da, zelan gura ta beingo baten eguin-
go leuskiola.

—Alde andia da ori.

—Alanche da ba. Eskolara da-
bilen ume bati eraguin neutsan ara-
zo bat oraindik anchina estala; gue-
roago egon nintzan bere gurasoaz
eta itandur eustan:—nire semeak
ondo bete eban aguintu eutsazuna?
Bai eta bizkor, esan neutsan. Eta esan
eban barriro: Uste dot, bada maissuak
diñoanez listo samarra da nire semea
eta orregaitik eguin dot aleguñia es-
kolara bialduten; baiña ezin dau gau-
za bat; *lengo baten beste seme batek
bialdu eustan karte ta ederto iraku-
rri bera baita eskribidu be eguitendau,
baino karteak zer ziñoan ezin adiera-
zo izan eustan.*

—¿Orduan aita-semeak bardin gue-
ratu ziran?

—Linboan biak. Orretarako esan-
go deutsut badituela semeak amairu-
ren bat urte eta osterarik asko eguin
dabela eskolara, ta arrek eguin dau
teillatuko ituinena. Barriz ezagutuko
dozu ulijain.

—¿Ezagutuko eztot bai

—Bada areri bialduten izan deu-
tsez karta edo eskutitzak urrunetik
zelanbaitako erderaz eta beti joaten
izan da auzora zer datorren jakiten.
Esan neutsan ¿zetarako dozu beti
orretara ibillitea?—¿Zer eguingo dot
ba? erantzun eustan. Aor daukazu
zeure umea, zoiñi eskutitz bat edo
beste neuk euskeraz eraguingo deu-
tsedaz, eta andik euskeraz erantzun
daiela, eta orra eztozu zetan auzora
joan guero ezer jakiten, eta orretara
ezteutsu inok jakingo zeure gauzarik
eta eztozu zetan ibilli inori eskutetako
munak emoten. Alan eguin zan eta
umeak ederto urtebete baino lenago
eskutitzak irakurri nai izkribatuten
ikasi dau; sinistu ezinda dago orain.
Esango deutsut ume orrek amalau
urterarte makiña bat joan-etorri
eguin ebala eskolara, eta gaur bere
eleukela erderaz eskutitz bat zuzen-
duko. Orisse da arguiñen zuloguñea
langoa. ¿Eta lenegotik euki baleu
euskerazko eskolea ezaban ikasiko
eskutitza eguin eta irakurten inoren
languntasun barik?

—Ain arin ikasi ezkerro, benetan
luzaroan eguingo eban.

—Ez bakarrik ori, baita ikasiko
zituan guizarterako onak direan bes-
te gauza asko be, erdaldunen umeak
ikasten dituen leguez maissu onak
badaukez; baiña emen eztabe orreta-
riko gauzarik ikasten, dan maissurik
onenak daukezanak be, aiatu di-
rean umeak eguin eztaben leguez,
bada maissu ontzat dagoz eta ume
asko joaten da euren eskoletara. Eta
¿zeinbat ganorabako gauza eguiten
eztabe ume orrek?

—¿Zertzuk?

—Ara paper bat zeinatan dagoan
neure aurrean ume batek iratzi edo
eskribidu ebana, ta uste dot eguin
ebala nik jakiteagaitik zelan ekian
erdera, eta diño: *Amar odios sobre to-
das las cosas.*

—¿Zer esan gura dau?

—Maite izateko gorrotoa gauza guz-
tien ganean.

—Eta ¿ori ontzat eteeuken bere
irakasleak eta berak?

—Eztot uste. Ori jakiteagaitik itan-
du neutsan zer esan gura eban pape-
rean ipini ebanak eta umeak ezekian
zer erantzun. Uste dot nik irakurleak
ipini eutsala aurrean *Amar a Dios
sobre todas las cosas*, au da, *Maite izateko
Jaungoikoa gauza guztien ganean*
eta *a Dios* bearrean *odios* ipini ebala;
ezekian leguez zer erabillen esku ar-
tean. Eta ume ori naikoa andia da,
luzaroan eskolara ibillia. Urrengo

arte, ekitaldi luzea eguin dogu ta
Ondo bizi.

—Agur ba.

VI

—Knaissio aspaldiko Joanpe.

—Pepanton, ezta ba olango urte
askorik, alkarregaz egon gareala.

—Badakit, baiña baino naikoa dan bes-
te zuri itandutoko zeinbat mutill dabi-
zan gabeko eskolara.

—Eztakit, baiña esan neikezu, ez-
todala len beste pozkari ta zarata en-
tzuten.

—Zeuk igarri dozun leguez, ori
dakidala itandu deutsut, bada eskola-
tik urrean bizi nazala badakizu.

—Emengo irakasla edo maissua,
esaten dabenez, alperra da, eta egu-
nezko eskoleagaz jazoten zana, orre-
gaitik jazo dala diño.

—Uliain erriatiko irakaslea bear-
guina da, eta egunezko eskolan ume
asko darabill orainche bere, baiña
gabekora bat edo bi doaz. Gueienetan
eskolea ichita eukiten dau. Eta uste
dot egunezko eskolara doiazanumeak
adinaen eta indarraren jaube balira
elitzakezala eskolara ostera ibilliko.

—Ikusten denez irakasleak len bai.
ño etorri gueichoago eta guk emon
bearra ugariago; ori da gure irabaz-
tea. Erdaldunak alkar jasoko dabe.

—Ori eguia. Guri jazoten jaku ara-
ko chakurrarena eta parkatu irudia.

—¿Zer?

—Chakur batek eieroian aon oke-
la zati andi bat; beste batek urten
cieutsan bidera, eta asi zirean biak
errietan edo auzka, eta irugarren ba-
tek ikusirik zetan ebizan, artu okela
zatia ta bake bakean eta neke barik
zauzka-zauzka jan eieban.

—Eztago charto irudi edo ipuin
ori. Ganera esango deutsut irakasle
orrek esaten dabela, erdalerrian solo
maastegui ta beste gauza asko ta eder
daukazala, baiña ara joateko amesik
be eztauko.

—Sarritan entzun deutsat ba, joan
bear dabela.

—¡Bai zera! Ori esaten dau erdale-
rriko ekandu, berbeta, eta bere gura-
riai ainbeste eder eguiten ezteutsagu-
nean; alan da guzti be, erri onetan
iratzita dago, lapia achari baino go-
gorrago.

—Ikusi dozu ba selan jazo direan
nire esanak eta naikoa dan leguez
onetariko gauzarik, gaurko beintzat,
agur.

—Agur ba ta Jaungoikoak gura
izan daijala gauzak bear dan leguez
zuzendutea.

P.

1.902-go Zemendian.

¡ERLEJUGUILLE ONA!

—¿Zu altzera emengo

erlejuguillea?

—Bai jauna ni naiz denen

konpondutzallea.

—Tori bada erleju

nere urrezkua

ea nola moldatzen

dan zure eskua,

—Bekar artzaldeko

jarriko det ongui,

eguingo diot bear

duben dena oni.

—Artzalde on; emen naiz

erlejuen billa,

—Osasun onez ongui

etorri dedilla.

—¿Eguina egongo da

nozki zure lana?

—Bai jauna moldatu det

kontu aundiz dana,
ara emen, ar beza
erlejua bera,
ta orrekin batian
beste errubera.

—¿Bañan nola liteke
izan au ordia
len baldin bazedukan
barrenen gordia?
—Jauna.... gaur guezurrikan
esaten etzaio
nik ondo konpondu det....
jaun.... *sobratu zaiot!*

PEPE ARTOLA.

PERRECHIKUEN AZKERA

Zelan maneatu satza perrechikuak azteko

Satza euki ta maneatuteko lekua
euri ta eguzki eskutuan egon bear
dan. Perrechikuak aziko diran lekua
bera ezta ona, bada satzari urtetan
deutsan lurrinak ezotu edo ezotu
eguingo leukez leku atako ormak.
Lasto legor edo siku guichien daukan
satza obeagoa da.

Satzaz eguingo da pillo edo meta
bat, bost edo sei arra goierakoa, eta
zortzi bederatzi bat arra luzera ta
zabalerakoa. Lenengo ipinten da arra
beteko sendoeran, eta orduan ondo
zapaldu alde guztietatik igueltsua ga-
netik ezarrita; guero beste arra be-
tean ipini satza, ta zapaldu ta iguel-
tsua ezarri; alanche jarraitu eguiten,
esan direan bost edo sei arrabeteak
jadetsi artean. Satzeguiak igueltsurik
erabilli ezipazan, metachu onek eguin
orduan bear dira 12-tik 15-era libra,
meta bakocheke.

Obe da ipintea erdian lasto gueien
daukan satza, an bero gueiako egoten
dalako ta beraz errazago lasto ori
birrinduko dalako. Satzeguitik meta-
ra eroan orduan, *artu beite ardurea*
satzari kenduteko perrechikuentzat
ona ezlan gauza guztia, kein da arbi
ta palata zati uztelduak, zapi zatiak,
narru, burdinzar ta abar. Metea gane
aldetik zerchobait laburrago ta es-
tuago izan daitela.

Beste tokirik euki ez da, satz meta
au egurasean (aire librian) eguin bea-
rra izan ezkerro, lastoz eztaldu bear
da, eguzki ta euriagandik gordeteko
Alboetatik be ondo da arantzak edo
elorrriak ipintea, olloai bertara eldu-
tea eragotzeko.

Aste betean gueldi ichi, ta guero
metea aztertu ta deseguin, eta barri-
ro eguin bear da, azpikoa ganera ta
ganekoa azpira, kanpokoa barrura
ta barrukoa kanpora eroan; chis-
usain andia baleuko ondiño, metea
eguitera igueltsua ezarri oster a be,
usain ori ezipadauko ez. Bigarren as-
tearen buruan eta irugarrengean be,
orrisse berbera eguin bear da.

Orduan egongo da guertu perre-
chikuak azteko; eta orretarako da-
goala ziur jakiteko, metearen erditik
artu beite eskubete, ta sakatu edo es-

tutu esku artean. *Ondo badago, erraz*
eguingo da pelota bat bustinaz eguiten
dan antzera; ezolasun (humedade)
apur bat eukiko dan bain a ezlan urik
ichiko; bero bigun leguna sentiduko da
eskuan; eta kolorea bardiña guztian
eta gazlaina-illunezkoa eukiko dan.

Irugarrenez metea eguiten danean
ikusten bada satza bustiegui dagoala
ondiño, satz legorrigo edo sikuago
bategaz nastu ta beste aste betean
ichi, laugarrenez aztertuteko; lego-
rregui edo beroegui balego ura eza-
rri.

Aterpean beti eguiten da arinago,
ta egunak irabazten dira. Satzeguiak
egon bada aste batzuetan eta zerbait
uztelduta egon ezkerro, baten edo bi-
rritan aztertuta naikoa da.

Esan dogun leguez euki ezkerro
atonduta edo preparata satza, be-
reala eroaten da perrechikuak azte-
ko oak eguitera. Urrengo gueian,
Jainkoak gure badau, esango dogu
zelan ipini bear dan satz au, oak
eguiteko.

KANPO SANTUAN

¡MALKO BI!

Biotz barrendik irten zitzaidan
Antzi larri ta tristia,
Lur pichin artan nekielako
Zeguala nere maitia;
¡Izar neria! ori zan nunbait
Jaunaren borondatia,
Ez nuben uste orren aguro
Beregan erematia.

«Ura ondo dago» da esaera
Mundu guzien artian;
Bañan naiago nuke baneuka
Neronen aldamenian;
Oroitutzian nola irukitzen
Nuben belanuen gañian,
Pena samin bat etorritzen zait
Ezin sufritu añian.

Nork esan ari begiratuta
Joango zala mundutikan,
Zortzi illabete besterik berak
Ezbazitun oraindikan;
Pena detala aitortutzen det
Biotzaren erditikan....
Maite guria, etzera aztua
Izango guregatikan.

Kupi zaitia zernetatik,
Aur kuthun zoragarria,
Zure aurrean gaur daguanentzaz
Malco dario jarria;
Bedeinkatua izan dedilla
Zure lekucho berria,
Zure oroitzak zure aitacho
Dauka zoraturik ia.

Ez nau gaur mundu ontako
Deadarrak alaitutzen,
Donu gozo ta itz eztitzuak
Ez ere bate postutzen;
Zergatik nere barrunbe denak
Arkitzen diran nastutzen,
Nere alabacho zoragarria
Zaitenian oroitutzen!
Donostian.

RAMÓN GUEL BENZU.

Valdés, Moscoso, ta lagunentzako

Amaitu dan Zemendiko illean joan
zirean Ondarroatik iru chalupa ta

beste ontzi chikiago batzuk Santan-
der-era, arraintzan eguinaz eurentza-
ko ta euren gehokoentzako oguia
irabaztera.

Santandereko jenteak artuzituezan
chinoak izan balira baino charrago,
ta zematu zituezan aitzo edo *cuchillo-*
akaz bizia kenduko eutseela andik
alde eguiten ezipaeben. Guizajoak
atzera Ondarroara etorri bearrean
aurkitu zirean, eta *vapor* batek lotuta
ekarri zituan chalupak, bakocheke
bost oguerleko ordainduta ekarte-
gaitik.

Uste eben oguia irabazi ez, ara
joateko eguin zituen gastuak alperrik
galduak, ara joan da etorri eguiteko
aldia edo denporea be alper alperrik
galdua, ta ganera, aiatu doguzan
bost oguerlekoak.

Valdés, Moscoso, ta euren antze-
koak esango dabe guero euskaldu-
nak gorrotoa daukagula erdalduna-
kana, ta euskaldun askok ¡sinistu be
eguingo deutse! Emen belarrimocha
ugari dabill eta inok ezteutse ezer
esaten; bestetara bai, eurak goitik
eguiten deuskue sarritan. An... On-
darrutarrak esan daicela.

Valdés, Moscoso ta lagunentzat
ipini dogu buruan, bain a aditu beite
onetara: Euskaldun lelo askorentzat.
¿Noz ikasten asiko etegara?

EZ DUTE ILLKO

Zabaldu zan boza emengo bildu-
leku edo *circulo* batean larunbat
arratzean izan zan billeran oso gaiz-
ki itz eguin zala gure izkuntzagatik,
ain gaizki non, diotenez, norbaitek
esan omen zuen ill edo aienatu arte
etzala guelditu bear; bain a irakurri
ditut Donostiko albistari batean bil-
du-leku ortan esandako itzaldiak edo
discurso-ak, eta abetan beintzat ezta
ikusten gure izkuntzaren kontra
inork ezer esan zuenik. Billera ortan
irakurri omen zituen itz-neurtuak
euskaraz, IBAIZABAL-en maiz izkriba-
tzen duen batek.

Izan liteke batzarra bukatu ondo-
rean norbaitek zerbait esatea, eta ez
nintzake arrituko, inguru ontakoa
eztalako an biltzen dan jenderik
gueiena, eta berari euskarak, euskal-
dunak eta euskalerriak kalte aundiak
eguiten dizkatelako, ainbesteraño
non, etortzen dira beren jaio-lurra
utsita onera, lan eguinaz bizibidea
arkitutzera, eta guero... ¿zer da gauz
ederragorik emen eguiten zaitoten
ongui etorria esker charrakin ordain-
tzea baino? Eta ¿zer esker charra-
gorik, beren lurak ukatzen diotena
ematen dion erriaren izkuntza illtzea
eskatzea baino?

Jakin dezazute zuek bainon etsai
gogorrigoak ere ez dutela gure iz-
kuntza galduko, berari, ez utzi, bai-
zik gogor eutsiko dioten semeak mun-
duan diran artean.

Eta oraindik, ez emen bakarrik,
baizikan Amerika aldian ere asko dira

biotzetik chit maite dutenak eta inoiz
bizi diran arte, aztuko ez diranak, eta
Jaunari eskerrak, egunetik egunera
guitzen ari dira orlako eguiatzko
euskaldunak.

ENRIKE ELIZECHEA.

Errenteritik.

EREZI DESPAMPANANTEAK

Danak kantetako:

¡Viva Alvaro!
¡Bizi beite luzaro!
¡Viva, viva su pata
erren eta guzti!
Metisti pata,
tu pata disparata....
y el euskaro la canta
orain eta beti.

Batzuk kantetako:

Muy ducho es el señor
ankea sartuten
La mete con sollura
anchina, igaz ta aurtan.
Venid ¡oh pajarillos!
erduze kantetan,
bada bizidun danak
de enhorabuena están
Tan, tan, tan, tan,
tarrapatan tarrapatan
Hoy comienza nuestra dicha
poztu guitezan danak;
el que llora es porque quiere,
ta entzun ministro-esanak:
«Hablar todos en cristiano
da erderazko izkotea....
la ley sana de Natura
izan bedi betea.»

No sé cual de las patas
es la galana
ikusi gura neunke
anka ori dana
Que estás de mala pata
entzunda nago;
pero que eso es mentira
esanik dago.

Canten los viejos, canten
baita be gazteak
Cantando pasen todos
egun eta asteak,
Mayor dicha en el mundo
ezta inoiz ikusi
la jarra de la dicha
gutzat ein da itzuli
chiruliruli ta chiruliruli
chiru ta chiru
chiruliruli.

Danak kantetako:

¡Viva Alvaro!
¡Bizi beite luzaro!
¡Viva, viva su pata
erren eta guzti!
Metisti pata,
tu pata disparata....
y el euskaro la canta
orain eta beti.

PAULO ZAMARRIPA TA URAGA.

GURE ESKUTTTZAK

Zarauztik

IBAIZABAL-en artezkari jauna.

Bizi bedi euskara ta bere legue
itzalik gabeak.

Nere jaun eta laguna; *Gazeta del*
Norte izentatzen dan albistarian ira-
kurri degu IBAIZABAL chikiak gogar-
pen bat eguin diola ikaslekuetako
ministro edo nagusi Romanones-eri,
berak eman duen aguinuaren kon-
tra, zeren aguinu orrek debekatzen
duen gure seme alabai, erriko ikasle-
kuetan Eliza ama santaren dotriña

gure euskara maite doatsuan erakustea.

Nola Zarautzen danok guera euskaldunak, eta onera bizi izatera etortzen diran erdaldunen umeak berak ere euskaraz ikasten duten naiz izan beren gurasoen gogoz kontra, gogorpen ori guertontzat eguiten degu, asko dira esan diratenak lista bat bear dala eguin eta bialdu Bustinza jaunari milla esker emanaz gogarpen orretaz eta ziur egoteko Zarauzko jendea berekin egongo dala arako ikasleku maissua ta maestra kendu ta gañerakoak, esan didatenez obek berekin ikaslekuan izaten dituzten mutiko ta neskatoari esan dioten esan dezatela echean, erdaraz bearko dutela ikasi dotriña eta ez euskaraz... ori ere badegu, gzer uste otedu Romanones errenak gure seme alabak maketoz dotriña ikastea berak aguintzen duelako? nola liteke izan orde-raz ez jakin eta dotriña ikastea ainbeste samin gure ama euskarari eman dion izkuntzan, eta madarikazioz, biraoz eta zeinbat galguiroz bete dituen gure euskal-erri maiteak, piper-erri edo maketoen izketa orretan, zuek euskaldun gazteak bear dezutela ikasi?

Ez, euskaraz lenengo, eta maissu ta maestrak ezpadute nai gure izkuntzan irakatsi, apaiz jaunak baditugu euskaldun onak eta benetan euskara maite dutenak. Nola obek baitiran dotriñaren maissuak beren gain dago ere kristabak gai onetan arretaz jartzia; euskaldunak guera bezela eus-

karaz guenduen dotriña ikasi, ta gure seme alabak ere euskaldunak dira eta nai degu gure izkuntza doatsu ontan ikastea eta mintzatzea, ez ministro arrenak nai duen bezela.

Aita prailleen elizan eguiten da arratzaldeko 5 1/2 tan Ama Birjiñaren Sorrera garbiaren onran bederatziz urrena euskaraz, ala berean eguiten dira kantaldiak aita prailleen eta erriaren aldetik; ministro errenak jakiten badu etorriko zaigu galaraztera, eta alakorik guertatzen bada eguingo diogu ongui etorri ederra.

Beti zure lagun.

J. E.

Zarautzen Abenduaren 2.n

ASTEKO BARRIAK

Aste au sartu zanean, aurreragoko eguraldi gaiztoa zerbait baretu zan eta martitzenean iparrak odei guztiak eroan eta zeru urdiña aguirian ipinirik, gure gogoak nasaitu zituan, gogoraturik zein ondo etorriko jakeen eguraldi ona arrantzaleai eta luguinai; areri aste betean gueldi egonak ekarri eutseezan kalteak sendatuteko oneei gariak ereiteko litarte bat emoteko.

Baiña gure poza pozura; eguasten goizaldean etorri jakun ganera ekach izugarria, ta Jainkoari eskerrak gabez etorri zala; bestelan ezbear bat baiño gueiago guertatu izango zan ichasoan.

Orkolaga abadeak iragarri eban ekach ori martitzen arratzaldean. Orretariko garaitza asko daukoz jadedisirik jaun orrek, baiña oraingoa ederra izan da, bada martitzeneko egun ederra ikusirik, inok ezaban uste ain urrean mendebala etorrenik.

Zemendiaren 27 urten eben Napoles-tik (Italian) ontzi baten Chinara bidean, San Prantzisko-ren amar seme, zortzi Italiarrak, bat Chinatarra, ta bat Euskalduna.

Au da gure eusle ta laguntzaille A. Eusebio Bengoa, Bizkaiko semea.

Gure Jaunak lagundu beio, Zerurako arimak irabaztera arrizkuz ain beterik dagoan lekura doanari.

Joan dan illaren 29 ezkondu zan Arechabaletan, Jeronima Sarasola-kin, Erroma aldean euskaldun izen toki goian ipini duan *escultore* berrin Isidoro Uribesalgo. Urte askotako.

Lengo egun baten irakurri guenduen albistari baten, Abdon Goti izan zanak ichiriko eskonsarien eskaleak 12.000 inguru izan direala, ta sariak 80 direala. Beraz 150 tik batek artuko dau saria.

Loteria bat izango zala esan guenduan, ezkiñean oker ibilli.

Tolosatik diñoskue Sestao-ko musika bandearen artezkari Manuel Gaintzak, etzituela eguin Donostian

bere ikaskerak, eta bai Tolosan, angomusika irakasle Eduardo Mokoroa jaunagaz.

IGARKIZUNAK

I

Bi-lau bi-bat eguiñaz
dator egaztia,
iru-lau berantarrak
galdu eraztia;
iru-bi-bat gaberik
or dago mastia,
bat-iru-lau da gaizki
inori esatia,
bat-bi-iru-lau berriz
baserri trastia.

II

Ren	6 M. abendua	guchi
		guchi

L. OYA.

Lengo astekoen epaiak: lenengoa, Aoa; bigarrena, *Illak obian*.

Igarri dabe lenengoa L. Oya-k, Zarauzko P. Arriolak, eta Beasaingo J. Iturrioz-ek. Biak igarri ditu Eibar-ko Larreateguik.

LA EDITORIAL VICCAINA derlehen moldagutsean
Gran Via, 26 eta Ledesma, 15.

IBAIZABAL

BIZKAITARREZ ETA GUIPUZKOARREZ EGUIÑA

Euskalerrian	3 peseta urtean
Erdalerrian	6 " "

Guei edo numero bakochea chakur chiki bat

Astean Asteangoa da, ta igandeetan edo domeketan urteten dau

Suskriziño lekua: Bilbon, Dendari kalean (calle de la Tendería), 19

JAUN JOSÉ ASTUY-RENEAN

Redakziñoa: Bilbon, Tiboli, letra B, 2.º derecha

Iragarriak

1.º orrialdean	peseta 1 lerroa
3.º "	0,20 "
4.º "	0,15 "

Beste klaseetako iragarriak itundu edo conbenidu bearrekoak izango dira

Aurretik pagau bear dira, bai suskriziñoak eta bai iragarriak